

Повоєнна Львівщина

1940-1950 роки

Зібрані й опрацьовані нами матеріали
свідчать про суперечливу історію
нашого краю в повоєнний період.
Аналізуючи їх, ми можемо
сформувати власну думку.

*Спогади п. Марії про прихід радянської влади в с.
Малому Любині*

«Увечері заходить Різдво, (6 січня 1945 року). Раптом
чують, як з гулом таким в'їжджають війська на
американських студебекерах. ..

Окружили село зі всіх сторін. В нашу хату заходить
офіцер...

Не встиг він вийти з хати, як запалало все село. Зі всіх
кутів

палає. Найперше почало горіти від церкви, і там ціла гора
палала ... На ранок село ще догоряло. Приїхав зі Львова
генерал з почтом, зі своїми супроводжуючими. Пішов
дивитись. І каже:

«Вот дураки, настреляли мужиков» Потім трупи
позносили,
43 чоловіки загинули...»

У липні 1944 року радянські
війська повернулися на
Львівщину і місто перейшло під
контроль Червоної армії.

У газетах за 1944 рік немає жодної згадки про УПА, але те, що влада старалась приховати, назавжди залишилось в людській пам'яті.

- * “На світлині моя тітка Степанія, яка в 1939 році разом зі школярами з хлібом та сіллю у вишиванках зустрічали в місті Сколе наших «визволителів»... Та вже скоро була змушена разом зі старшими братами та сестрами піти в ліс і 4 роки відстоювати свою свободу та честь в рядах УПА. Моєму батькові тоді було 8 років, та спогади про першу зустріч з «визволителями» закарбувались в його пам'яті назавжди: «вояки зіскочили з машин, оглянулись навкруги, матюкнулись та промовили: «Блин..... да здесь буржуи живут!». І почалася, як говорив мій батько, «червона чума». Не встигли люди зрозуміти, що відбувається, як нагрянула «коричнева чума», і Сколе, як і вся Україна, опинилось між двома вогнями. Дитинство батька проходило в буремні, страшні роки: моя багатодітна бабуся залишилась тільки з наймолодшими сином (моїм батьком), який намагався також допомогти повстанцям (носив їжу в ліс хлопцям та дівчатам, серед яких були його старші сестри та брати). Визволення від фашистів не принесло спокою в цей гірський край: терпіти насильство і наругу від так званих «визволителів» було неможливо. Спочатку загинув у бою брат Роман, пізніше пропав найстарший брат Михайло. Сестра Степанія загинула як героїня в лютому 1948 року (їй було 24 роки): загін НКВС після розстрілу привіз на центральну площу тіла сплюндрованих повстанців і навмисне протримав на морозі декілька днів, щоб виловити родичів та відправити їх на заслання. Так попалась в їхні лещата ще одна сестра батька, Розалія, яку зразу ж було засуджено та вивезено до Воркути. Моя бабуся разом з батьком ще довго поневірялась по різних селах, ховаючись від переслідування...” п. Лариса

“Німецько-фашистські шпигуни вбивають мирних жителів,” - так читаємо в газетах. А ось ще спогади місцевих жителів:

“Перед вечіром стривожений дідусь прийшов і сказав, що в ліс прийшли повстанці. Ми жили як раз під лісом. В ліс зі сторони Оброшина перейшли партизани. За ними слід в слід шли каральні загони. Всі встрівожились. Напевно, тут вночі буде бійня. Дідусь швиденько зібрав на воза сіна... Посадив свою дочку Варвару з новонародженою дитиною і через ліс повезе до сватів, до села Малий Любин. Бабуся плаче: «Щось то буде, бо ж в лісі багато військових. То повстанці, свої люди, але все одно тривожно...» Коли їхали, мама каже, що багато в лісі було людей, хто був сміливіший, підходив. Питалися про дівчинку. Казали, що не мають чим оборонятися. Ранком дідусь повертався назад, то в лісі вже нікого не було, вони до ранку відійшли до Карпат. За Дністром, люди казали, їх догнав СМЕРШ, радянські війська, люди тоді казали, що там була велика бійня і наші дістали поразку, бо не мали чим оборонятися, відійшли до Карпат, поміж лісами, маленькими селами розсіялися і переходили невеликими купками границю до Чехії, Словаччини, Угорщини. “ п.Марія

“Прапрадід помер у 45 році.

Мав свою перукарню на вулиці Руській у Львові, а прапрабаба допомагала, а його син, мій прадідо, працював також перукарем В ті часи корінних львів'ян часто примусово виселяли з добротних квартир і з власних підприємств. Так і в них у 1945 були забрані квартира та перукарня.”

Дмитро, 15 р.

Щоб не тільки фізично знищити людей, влада вирішила відірвати українців від їх коріння, і тим самим, знищити їх морально. Дата 21 жовтня 1947 року увійшла в історію під кодовою назвою «Операція «Захід», то була депортація **26 682** родин або **76 192** осіб: **18 866** чоловіків, **35 152** жінки та **22 174** дитини.

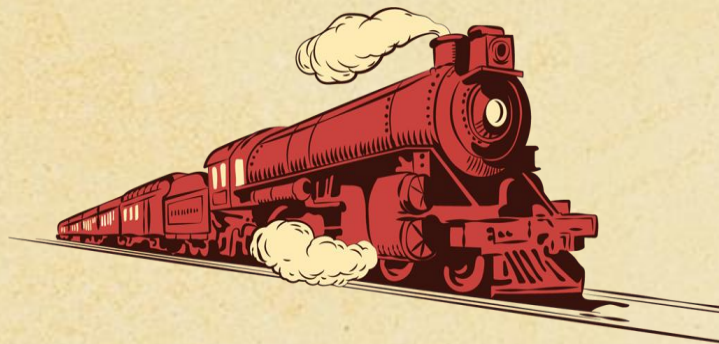
“...то були тяжкі роки, не було так дуже в що вдягатися, як могли повдягали тих діточок. І їх забрали на фіру і повезли. І повезли їх між Семенівкою і Щирцем (колись Острів називали, а тепер Щирець. Повезли туди на поле, там стояв ешелон, який охороняли солдати з собаками, з автоматами. Всіх, кого привозили, зразу у вагон. Вагони були звичайні - товарні, дерев'яні. Не знаю, чи були там лавки. Заганяли в ті вагони. Плачі. Люди плакали потихеньку, боялися, щоб не застрелили на місці. Ще так ніч перестояли чи день, бо звозили з інших сіл в той ешелон.”

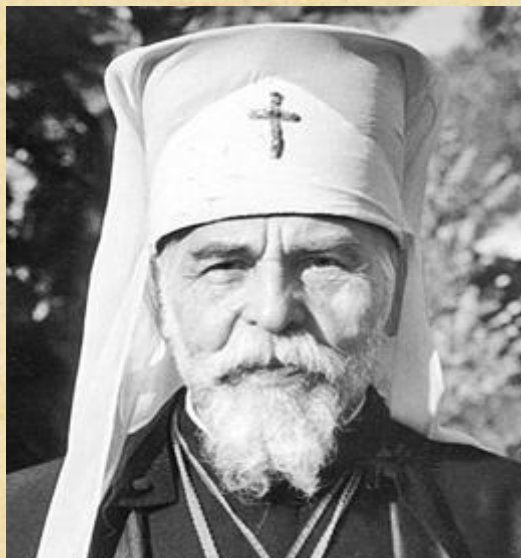
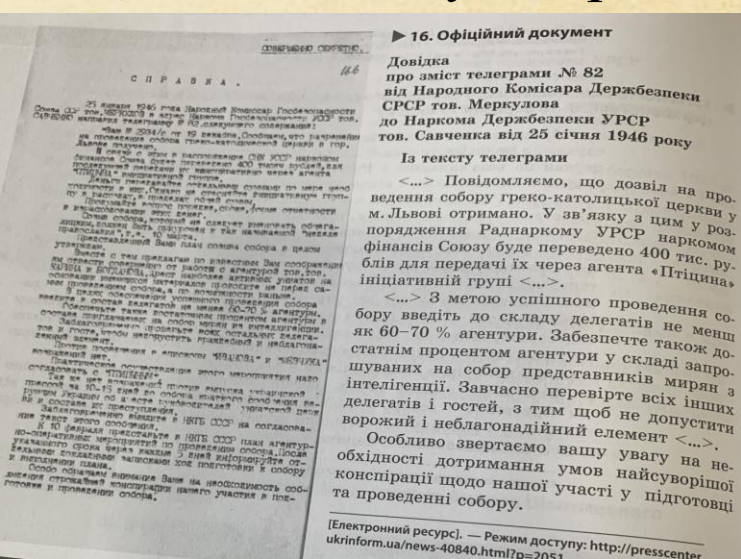
Музей

Сьогодні у Львові, у музеї
“Територія терору” стоїть
на рейках вагон, у якому
колись перевозили
українців з рідних земель.

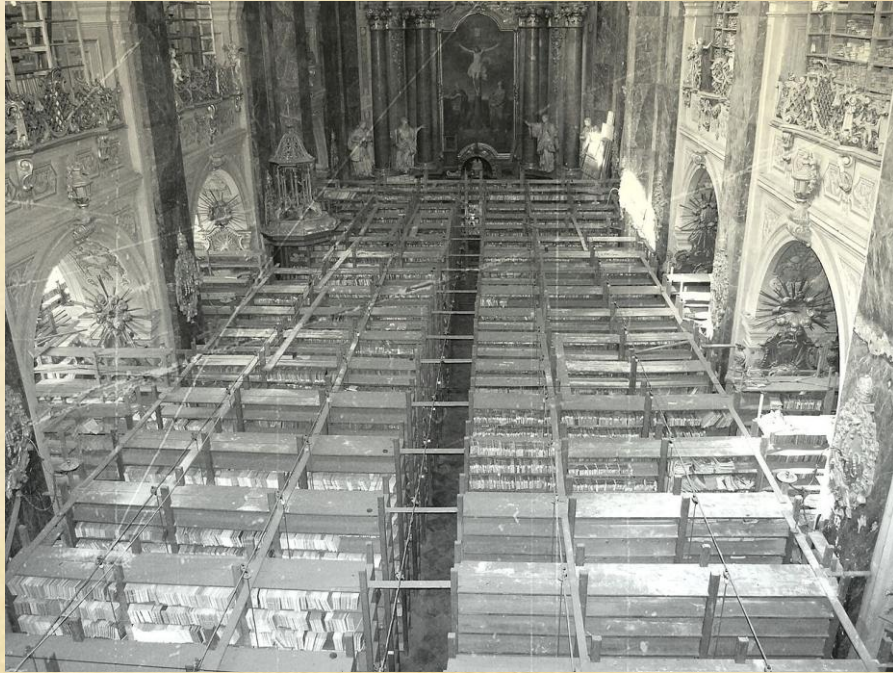

Для повного викорінення національної суті українців влада вирішує завдати нищівного удару по духовності.

1 квітня 1945 року загін військ НКВС оточив кафедральний собор Св. Юра у Львові та арештував митрополита Й. Сліпого та інших священиків. Було повідомлено, що Українська Греко-Католицька Церква перестала існувати. Такі акції були проведені всюди в Західній Україні.

Більшість храмів було закрито. Приміщення використовували як склади (костел Святої Єлизавети), книгосховища (церква Петра і Павла). Але не зважаючи на заборони, люди відвідували храми, здійснювали обряди, святкували релігійні свята, церква стала «катакомбною»

ТРУДОВА АКТИВНІСТЬ

В процесі індустріалізації швидко зростав робітничий клас Львова. Основними джерелами його формування було міське населення та колгоспне селянство, а також кваліфіковані спеціалісти, які направлялися до Львова з великих промислових районів країни. 16 лютого 1946 р. обком партії та виконком обласної Ради депутатів трудящих, розглянувши питання про забезпечення промислових підприємств Львова робітниками, звернулись до райкомів партії, райвиконкомів та господарських керівників з закликом провести організований набір робочої сили для здійснення індустріалізації Львова⁷. Це питання обговорювалось 1 квітня 1946 р. на зборах партійного активу Львівської області, де було ухвалено залучити на підприємства міста не менш як 30 тис. чоловік⁸. Внаслідок значної організаційної роботи протягом 1945—1947 рр. у робітничі колективи міста влилось понад 40 тис. чоловік⁹, переважно молодь.

1948 р. на підприємствах міста працювало 13,8 тис. кваліфікованих робітників та близько 2 тис. інженерно-технічних працівників, які приїхали у Львів із різних областей Української РСР та союзних республік¹⁰. 1949 р. на Львівський електроламповий завод Московський електроламповий завод направив бригаду спеціалістів у складі технолога О. Усової, начальника лабораторії Л. Потьомкіної, конструктора О. Кудрявцева і дільничих операторів колбовидувних

У перші повоєнні роки відбувалися масштабні міграційні зміни. (місто залишили близько 120 000 поляків).

За підрахунками історика А. Маріанського, до західноукраїнських областей переселилося 1 млн росіян і східних українців. Ці люди прибували як спеціалісти народного господарства і як представники адміністративного апарату.

⁷ Партархів Львівського обкому Компартії України, ф. 3, оп. 3, спр. 130, арк. 50—51.

⁸ Там же, спр. 180, арк. 136.

⁹ Вільна Україна, 1949, 18 жовт.

¹⁰ Радянський Львів, 1939—1955, с. 303.

У газетах писали про щасливе колгоспне будівництво, а люди про це гадують так:

“Прийшла весна 1950, стали думати, з чого ті колгоспи організовувати. У того забрали коні, у того - плуги, вози – то зразу забрали, там забрали пасіку, там - корови. Стали думати, де тримати. Тримати нема де.

Почали розбирати людські стодоли. Не дивились, що в людей діти...Жінки з ранньої весни до пізньої осені на ланках. Хто картоплю обробляє, хто буряки.

А платити – не платили. “

П. Марія

Стор. Кірило ГОДАВА.

години - денну норму

матюку вилучили з вулиці. Острі - Селівка, без заборони, повинна поїхати до роботи. Робити на вивози каміня не безсерйозно керує депутат сільської Ради села Острі Марта Бутинка.

нові будівництва

Після виробничої норми вивозу каміня до шосейної дороги Острі - Селівка, без заборони, повинна поїхати до роботи. Робити на вивози каміня не безсерйозно керує депутат сільської Ради села Острі Марта Бутинка.

ВІДБЕННЯ

прис.	прис.
11	12
12	13
13	14
14	15
15	16
16	17
17	18
18	19
19	20
20	21
21	22
22	23
23	24
24	25
25	26
26	27
27	28
28	29
29	30
30	31
31	32
32	33
33	34
34	35
35	36
36	37
37	38
38	39
39	40
40	41
41	42
42	43
43	44
44	45
45	46
46	47
47	48
48	49
49	50
50	51
51	52
52	53
53	54
54	55
55	56
56	57
57	58
58	59
59	60
60	61
61	62
62	63
63	64
64	65
65	66
66	67
67	68
68	69
69	70
70	71
71	72
72	73
73	74
74	75
75	76
76	77
77	78
78	79
79	80
80	81
81	82
82	83
83	84
84	85
85	86
86	87
87	88
88	89
89	90
90	91
91	92
92	93
93	94
94	95
95	96
96	97
97	98
98	99
99	100

Голова сільради Василь Кошур. От того мов, що треба реми, ухвалює мот.

Василь киває на Миколу — Микола на Василя

От вже природа. Покине, що вона вить на зір людини вилізе. Рінок був прекрасний, такий, як тільки вміє бути. Бар'єрний, якийсь. Тоді предмети кох дають, від нас, а каються кохм бачили. Н-бо в бачили, лависки. Ми пали. Ізали лависки, який гарний цей рамок і який даємо. — Отож він, — каукує кукур, — Хуу? — переросли ми його. — Та мист, про який ка- давля говорити в Гона твача, і реконструє нито не реконструє. А дивитись, нібо хто тхсь вештається біля нього, — адиваво накукує кукур. Сьогодні, кажу, голова сільради і селівка кава, що нибого рідкава жистюком реконструє мост. Бачте Гона рай, рама, черв маво нап так здаюся. Уж як підіти біля кох, тако перекон- лись, та бач бачили ще якийого будівництва села Гонтівка Микола Савва. — Реконструє? — запита- ти. — Так, кажуко реконструю- а до голова нашої сільради Василь Кошур тімач гово- рить, а далі... Так ви танено зайшли на реконст шкляр? — Вадирте кажу, — про- кажу тов Савва, — все не- бо ми не тачи зробили. Дімако інструти. — Знову ми діма. Савва, же- тачи, як побачили Василь Кошур. Ви баче не- зустріч і йому ухвали маво

За неввионання молака дернаві---

Дімако народний суд і гр. Голда Аграфіа в 1.600 дріб: а села Устербийн, Стелуру Гілуу Михайлівну за а села Дмитра в 1.600 дріб: а Михайла Васильовича штрафувати в 1.640 грн. докодо.

В. Тача — контролер з Райуповионного Міністер- ства Завгоду.

Спростування ТАРС

Англійське агентство Рейтер і лондонська газета «Санді» асесенті «Санді еспрес» пишуть про по- шиди, які вилучили біля казничих офісера німач- кой амаи до Червоної Армії. І що німечий генерал димачаго нахати Чер- вону Армію майбутнього.

ТАРС уповноважений за- висти, що ні подорожжені є сплатити до кінця вигда- ний і можуть бути поше- ний прохачи. Імачаго нахати громадаву думку від німачаго мачаго фача, що єтоуються німечий військ, які зберіються в британській зоні окупаци Німеччини. Крім того, вей пачаго було відомо, що Червона Армія не потребує доложого німечий офіс- рь, так біля німечий офіс- рь.

УРОЧИЩА ПЕРЕДАЧА АВСТ- РІЙСЬКОГО УРАДНОГО МОСТА ЧЕРЕЗ ДУНАЙ. ВІДБЕННЯ, 20 травня (ТАРС). 19 травня в урочи- щях урочища переда- ва австрійському уряду Флоридськорофського моста черв Дунай, урочищового німача. Відбулося німача. На честь передачі мосту відбувся мітинг.

Вирок у справі голе- них рушмських по- ших злочинців. БУХАРЕСТ, 17 травня (ТАРС). Сьогодні в 10 години 30 хвилин народний трибунал Бухарести ухвалив вирок у справі Антоніу та інших голених рушмських воїнів злочинців. До статті засуджені: Іліу Антоніу, Михайл Антопеску, Крістоку, Пачей, Бей- бу, Александру, Ласка, а та- ким, судий заочно Гілуу Сілу, Студула, Пачамаку, Коркеску, Яніскалі, Про- копеску.

До доложного ухвалення суду Дунайска, Шм- чача. Дібре: до 20 раи сувороготвореного ухвален- ня: Марієску, Булавіну, Пе- тронеску, до 15 рои су- ворого горютого ухвален- ня: Студула, Драчачу, до 10 рои: Булавіну, Пачеку, Мачеку. Майно іст засуджених підлягає конфіскації, іст об- личачи молака кохачи до Бергетового класичного суду.

Радлер В. ПОПОВИЧ

У газеті "Вільна Україна" таблиця здачі молока районами Львівщини.

П. Марія згадує:

«Крім податку, ще була обов'язкова здача продукції, тобто: молока, яєць, масла. То була норма, і ти був зобов'язаний здати. Бо інакше не дозволяли тобі навіть худобу вигнати на пасовисько.

Мусили десь пасти по стежках в лісі, і там страшили, що заберуть геть зовсім. Бо все було колгоспне. Кожного дня 3-5 літрів молока мусили віднести в молочарню і здати.... Перші 10 років не було зарплати. Була раз на рік якась виплата. За буряк цукровий, за лен могли заплатити, а решта так — «колись заплатимо, колись заплатимо»

Пані Ірина, 74 роки

«Жили бідно. Не було в шо взутися, одягнутись. Мама тіпала коноплі, з яких робила полотно. З нього шила сорочки. Я дуже хотіла їсти, чіплялася за спідницю, просила маму, щоб дала їсти. Хресний тато почув, приніс шматочок хліба. Пам'ятаю, мама на печі варила їсти, я була голодна, то мама різала бульбу і пекла на черині.»

Радянська влада завжди найбільше інвестувала в розвиток важкої індустрії. Тому постає Львів індустріальний. Будується Львівський автобусний завод, завод телеграфної апаратури та інші.

У Львові було випущено 3000 автокранів ЛАЗ-690, але в кінці 1950-х завод почали переорієнтовувати на автобуси

«Сяє Львів заводами казково,
Де людина виросла нова.»
Д. Павличко

* Існувала до 1960 р., з'єднувала вул. Стрийську і Переміську.

134

Культурне життя Львова залишалося цікавим і різнобарвним завдяки талановитим митцям, таким як композитор Микола Колеса, диригент Львівського симфонічного оркестру Ісаак Пайн.

На концерти до Львова радо приїздили світові зірки, такі як Святослав Ріхтер, Еміль Гілєльс, Давид Ойстрах і багато ін. Так у 1951 році у Львівській філармонії відбулось 11 концертів видатного піаніста Святослава Ріхтера.

Соціологічне опитування

Ваш вік:

Чи виправданими та доцільними для суспільства були:

А) Депортація українців під час операції «Захід»

Так

Ні

Б) Ліквідація греко-католицької церкви в 1946 р. та арешт священників

Так

Ні

В) Закриття храмів

Так

Ні

Г) Індустріалізація Львова (будівництво заводів: ЛАЗ, Телеграфної апаратури та ін..)

Так

Ні

Д) Створення колгоспів

Так

Ні

Є) створення дитячих і молодіжних організацій (піонери, комсомольці)

Так

Ні

Чи мають події 1944 – 1954 рр. вплив на сьогодення, а саме:

А) на економічний розвиток краю

Так

Ні

Б) на активність участі суспільства у політичних подіях

Так

Ні

В) на зацікавленість людей до досягнень, подій у культурі

Так

Ні

Г) на етнічний склад населення Львова

Так

Ні

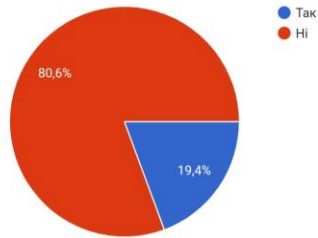
Опрацювавши матеріали опитування, прийшли до наступних **висновків**:

Вікова група 14 – 17 не мають достатніх знань і, на превеликий жаль, не цікавляться минулим свого краю. В той же час, обидві вікові групи мають однакову думку щодо впливу історичних подій на сьогодення.

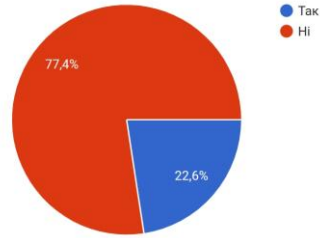
Це дає нам підстави вважати, що наш проект є важливим внеском у розвиток історичної та політичної грамотності підлітків, та, сподіваємось, вплине на їх громадянську активність.

Чи виправданими та доцільними для суспільства були:

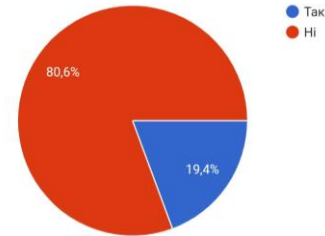
1) Депортація українців під час операції "Захід":

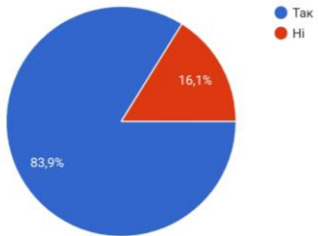
2) Ліквідація греко-католицької церкви у 1946 році та арешт священників:

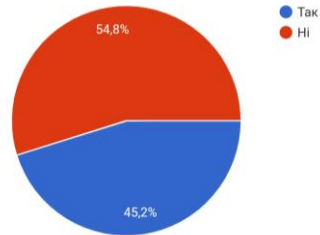
3) Закриття храмів:

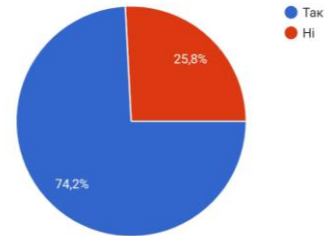
4) Індустріалізація Львова (будівництво заводів: ЛАЗ, Телеграфної апаратури та ін.) :

5) Створення колгоспів :

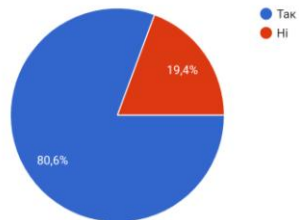
6) Створення дитячих і молодіжних організацій (піонери, комсомольці) :

Чи мають події 1944-1954 років вплив на сьогодення, а саме:

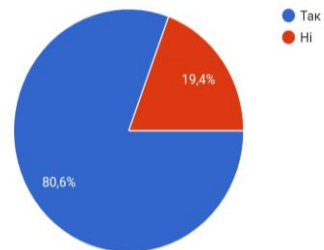
1) На економічний розвиток краю:

31 ответ

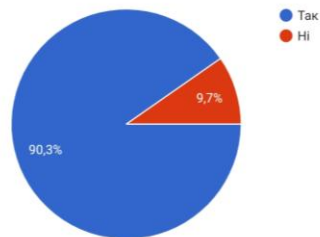
3) На зацікавленість людей у наукових досягненнях, подіях у культурі:

31 ответ

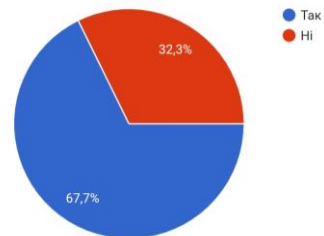
2) На активність суспільства у політичних подіях:

31 ответ

4) На етнічний склад населення Львова:

31 ответ

Враховуючи дані соціологічного опитування, ми можемо з впевненістю сказати, що ми маємо різні погляди на минуле. На це впливають наш особистий досвід, власна сімейна історія. Не можна і не правильно виводити історичну пам'ять за рамки пам'яті суспільства. ... "Існує генетична пам'ять, і смерті Героїв, які захищали свою землю, свою Правду, не є марними. Я з дитинства знала правдиву історію України, хоча в школі вчила спотворену, а «Слава Україні» як і жовто- блакитний стяг, я завжди сприймаю як глибоко сокровенне і святе (на будинку батьків ніколи не висів у радянські часи червоний прапор)... Та найголовніше: своїм прикладом батько та його родина показали мені, що в будь-якій ситуації треба залишатись вільною Людиною!"(п.Лариса) Коріння розбіжностей та суперечностей у сфері історичної пам'яті народу України лежать, на наш погляд, і у тривалому бездержавному існуванні країни, у політиці влади, в інформаційному впливі, за допомогою якого так довго намагалися асимілювати наш народ. А для асиміляції, радянзації необхідно було розправитися з усіма непокірними, передусім з національно свідомою частиною суспільства. Осмислення досвіду минулого дає змогу глибше пізнати історію свого народу, не повторити помилок, розумно використати його раціональні зерна для розбудови незалежної держави. Не можна допустити, щоб слова «головний урок історії в тому, що історія нічого нас не вчить» стали істиною. Ми маємо пам'ятати, що головною цінністю є людина, її право на вільне життя на рідній землі.

«Дім там, де тебе пам'ятають, - розпорошений, як уламки
замерлих річок над Землею. Я можу зараз сказати «моє
місто», та це так само безглуздо, як сказати «моє повітря».

Навіть повітря , яке ми вдихаємо, вже було чиймсь і ще
буде. Повітря наше, доки воно в нас. Дім наш, доки він в
нас. А ми всі завжди в цьому домі – кожен на своїй
глибині.»

Вікторія Амеліна «Дім для Дома»
(українська письменниця і наша випускниця)

Список літератури:

- * Я. Грицак Страсті за націоналізмом. Критика. К., 2011, с.87
- * І. Патриляк Перемога або смерть. Український визвольний рух у 1939-1960 рр. Л., 2012
- * Т. Джадт, Т. Снайдер Роздуми про двадцяте століття. В-во «Човен» 2019
- * С. Плохій Брама Європи. –Х., 2018
- * Г Мотика Від волинської різанини до операції «Вісла» К., 2013
- * І. Пайн Лишаюся назавжди з вами...Л., 2012
- * Історія Львова в документах і матеріалах. – К., 1986
- * Історія Львова. – К., 1984

Аудіо запис інтерв'ю пані Марії: <https://youtu.be/cZp33ApPuD0>

Відео-фільм: <https://youtu.be/uuEKWwggRIE>